

Knut Bäckström

Svenska arbetarrörelsens programdiskussion

Ur Knut Bäckström, *Socialismens programfrågor* (1943), s 148-54

Inför partikongressen 1944 inledde SKP en programdebatt. Innan dess hade man hänvisat till [Kommunistiska internationalens program](#) (antaget vid Kominterns 6:e kongress 1928), men när Komintern upplöstes 1943 behövde man ett eget. Nedanstående är ett utdrag ur den bok som Knut Bäckström sammanställde som underlag för denna programdebatt. Boken innehöll utdrag ur tidigare program och programmatiska skrifter, som *Kommunistiska Manifestet*, äldre socialdemokratiska program (som Erfurtprogrammet), *utdrag* ur Lenins programutkast från 1917 ([Material för revision av partiprogrammet](#)), liksom det senare 1919 antagna programmet, det Svenska Socialdemokratiska Vänsterpartiets program (1917) (ingår i Dokument från [SKP 1917-21](#)), det svenska kommunistpartiets program från 1921 (ingår i [SKP:s program m m från 1921](#)) samt några sidor om Kommunistiska internationalens program och några rader som kommenterade upplösningen av Komintern¹.

Boken avslutas med ett kapitel med rubriken ”Svenska arbetarrörelsens programdiskussion”. Det är detta som återges nedan. Det innehåller allmänna resonemang och utdrag ur det diskussionsunderlag som antagits i juni 1943 m m.

Året därpå publicerade man ett förslag till Grundsatser med kommentarer i broschyrform: [Kommunisternas nya program](#). Grundsatserna antogs sedan av partikongressen med en mindre ändring. Men något fullständigt program blev det således inte. I stället beslöt man att ställa sig bakom socialdemokraternas *Efterkrigsprogram* (se lästipsen allra sist nedan).

Martin F

Den politiska arbetarrörelsen i Sverge har under kriget förlorat sina fasta internationella förbindelser. För Socialdemokratiska Arbetarpartiet innebär detta ingen väsentlig förändring i något avseende. Eftersom Kommunistiska Internationalen haft en betydligt fastare organisation, så kunde dess upplösning inte undgå att få ett visst inflytande på Kommunistiska Partiet. Redan KI:s sjunde världskongress 1935 hade visserligen förutsett, att det nya läget krävde större politisk och organisatorisk självständighet för de kommunistiska partierna, och på Sverges Kommunistiska Partis kongress 1939 förklarade dess ordförande Sven Linderot i det politiska inledningstalet: ”Anslutningen till Kommunistiska Internationalen . . . betyder på intet sätt att icke Sverges Kommunistiska Parti skulle utforma sin politik utifrån de speciella förhållanden, som är gällande i Sverge . . . Vi är ett svenskt parti av internationalister såsom ett kommunistiskt parti skall vara.” Denna mening kom även till uttryck i den av kongressen antagna politiska resolutionen. Men inte desto mindre har partiet att fortsätta sin verksamhet efter Kommunistiska Internationalens upplösning på en delvis ny grundval.

Redan på partiets rikskonferens i juni kom detta till uttryck. Bland konferensens viktigaste beslut märks förberedandet av ett program för partiet. Hittills hade nämligen Kommunistiska Internatio-

¹ Se [Upplösningen av Komintern – ur Moskvas och de svenska kommunisternas synvinkel](#)., samt Fernando Claudín, [Krisen i den kommunistiska rörelsen, band 1](#), kapitel 1 ”Upplösningen”..

nalens program haft gällande kraft för samtliga kommunistiska partier.

Konferensen var emellertid planerad redan innan beslutet att upplösa KI antagits och på den knappa månad, som stått till buds före konferensen, hade partiets ledning helt naturligt ej kunnat utarbeta ett fullständigt programutkast. Istället antog konferensen ett ”förslag till grundval för diskussion om program för ett marxistiskt enhetsparti”.

Detta förslag utgår från det socialdemokratiska partiets program, som antogs 1920, men gör vissa väsentliga tillägg. Vi återger först förslaget inledning:

Sverges Kommunistiska Parti står på den marxistiska världsåskådningens grund.

Partiet försvarar demokratin mot fascismen, denna öppna terroristiska diktatur av finanskapitalets mest reaktionära, mest chauvinistiska och mest imperialistiska element, vilken är ett dödligt hot mot folkens fria liv och den mänskliga utvecklingen.

Partiet är ett verktyg i arbetarklassens kamp för de utsugna massornas frigörelse. Det betraktar som en betingelse för den socialistiska samhällsordningen att arbetarklassen genomför en självständig politik och i detta syfte skapar ett enhetligt marxistiskt parti.

Arbetarrörelsen i Sverige har vuxit sig stark på de socialistiska idéernas grundval. Den leddes under de första decennierna av ett enhetligt socialdemokratiskt parti, vilket byggde på den vetenskapliga socialismens åskådning såsom bärande grundtanke i sitt principiella program, utformat i socialdemokratin ”Allmänna grundsatsen”. Dessa grundsatsen, vars vägledande tankar av Axel Danielsson, Hjalmar Branting, Fredrik Sterky och andra den svenska arbetarrörelsens föregångsmän hämtats från marxismen, tillhör den socialistiska arbetarrörelsens teoretiska grundkapital. Socialdemokratiska Arbetarpartiets grundsatsen betraktas alltjämt av hundratusentals arbetare såsom riktningssgivande för arbetarrörelsens politiska kamp.

I sin verksamhet har emellertid socialdemokratiska partiet ofta helt åsidosatt de marxistiska grundsatsen, som varit utgångspunkten för dess strävanden, och under senare tid tillåtit en teoretisk kampanj mot socialismen inom sina egna led. Detta har fört till splittring av arbetarrörelsen. Redan under förra världskriget nödvändiggjorde den reformistiska utvecklingen inom socialdemokratin bildandet av ett nytt arbetarparti, det nuvarande kommunistiska partiet.

Sverges Kommunistiska Parti har under de 26 år det verkat i den svenska arbetarrörelsen och kämpat för dess intressen, tagit i arv och fasthållit vid dessa allmänna grundsatsen, vilka, bortsett från ålderdomliga och delvis medvetet fördunklade formuleringar och av utvecklingen betingade ofullständigheter, i det väsentliga behållit sin aktualitet.

Såsom utgångspunkt för programdiskussionen anbefaller vi därför nämnda grundsatsen, vilka in extenso följer här nedan under avdelning I. Såsom avdelning II, följer därefter några väsentliga tillägg i programmatisk utformning, som utvidgar diskussionen att även omfatta frågorna om arbetarklassens bundsförvanter, dess erövring av den politiska makten i samhället och dess ställning till nationen och internationalismen.

Såsom nästa avsnitt återges de ”Allmänna grundsatsen” i Socialdemokratiska Arbetarpartiets program, som antogs av dess kongress 1920 och senast fastställdes av kongressen 1940 (se sidan 97). Därefter följer det tillägg, som konferensen tillfogade för att en del väsentliga problem, som inte beröres i det socialdemokratiska programmet, redan från början skulle ligga till grund för programdiskussionen. Detta avsnitt lyder:

I sin strävan mot detta mål har Sverges arbetarklass skapat de socialdemokratiska och kommunistiska partierna, mäktiga fackliga och kooperativa organisationer, bildningsrörelse och hyresgästföreningar, ungdoms- och kvinnoorganisationer samt en syndikalistisk landsorganisation (S. A. C.).

Arbetarklassen har erövat betydelsefulla medborgerliga fri- och rättigheter, sociala reformer, vunnit majoritet i riksdagens båda kamrar och i alla viktigare kommunala församlingar. Dessa erövringar, som

för arbetarklassen förbättrat betingelserna för klasskampens segerrika slutförande, har emellertid inte förändrat det svenska samhällets karaktär av kapitalistiskt klassamhälle. Finanskapitalet har blivit dominerande i det ekonomiska livet, och samhällets produktivkrafter har nått en sådan grad av utveckling att de spränger de privatkapitalistiska produktionsformerna, vilket öppnar vägarna för en socialistisk planhushållning. Klasskampen — och ej klassarbetet med bourgeoisin — måste därför utvecklas så att de politiska, ekonomiska och sociala erövringarna medför slutlig frigörelse.

Arbetarklassens historiska uppgift är att utveckla folkets frihetliga krafter till en kämpande demokratisk rörelse i syfte att erövra den politiska makten i samhället och skapa en demokratisk statsmakt under arbetarklassens ledning för att trygga genomförandet av folkflertalets vilja samt avskaffa utsugningen genom att förverkliga samhällets socialistiska omgestaltning.

Ett på gemensamma intressen grundat samarbete mellan de båda avgörande folkgrupperna, arbetarna och de av monopolkapitalet utplundrade jordbrukarna, är en garanti för att trygga en demokratisk och framstegsduglig ekonomisk och social ordning. Det är arbetarklassens uppgift att stödja de för likställdhet med andra samhällsgrupper kämpande bondemassorna, mellanskikten i städerna, samt i övrigt varje rörelse som främjar den nationella och sociala frihetens sak.

Arbetarklassen är nationens kärna och dess naturliga företrädare. I klart medvetande om att fri internationell samverkan endast kan uppnås mellan fria folk, försvarar arbetarklassen den nationella självbestämmanderätten och principen om nationernas likaberättigande, samt hävdar folkets rätt att inom sina egna gränser bestämma sitt styrelsesätt och samhälleliga liv.

Arbetarklassens befrielsekamp, om ock till formen nationell, är till sitt väsen internationell, i det den syftar till varaktig fred och folkförbrödring genom avskaffandet av det kapitalistiska systemet som den yttersta orsaken till nationalism och folkförtryck.

Arbetarklassen är solidarisk med socialismens förkämpar i alla länder och ser i socialismens seger över världskapitalismen inledningen till en ny historisk epok med välstånd och frihet för alla människor.”

Den programdiskussion, som rikskonferensen genom detta förslag tagit initiativ till, avses vara slutförd till stundande partikongress, som beräknas äga rum våren 1944, då partiets program skall antagas.

Hela den politiska arbetarrörelsen i Sverge kommer således under de närmaste månaderna att genomföra programdiskussioner.

Det programförslag, som den socialdemokratiska programrevisionen publicerat (se sid. 110) blev visserligen en negativ överraskning, emedan det betyder ett ytterligare avlägsnande från marxismen. Särskilt efter de förhandsmeddelanden, som tidigare förekommit i den socialdemokratiska pressen, hade man väntat, att det i stort sett skulle hålla sig inom ramen för programmet från 1920. Just på denna plats i vår boks avslutning hade vi ursprungligen uttalat förhoppningen, att hela den politiska arbetarrörelsen i Sverge skulle komma att genomföra sin programdiskussion 1943/44 från i stort sett gemensamma utgångspunkter, vilket i hög grad skulle befrämjat en ideologisk upplärningsprocess inom den svenska arbetarrörelsen. Även om denna förhoppning inte infriats, är vi dock övertygade att stora skikt inom det socialdemokratiska partiet inte alls är eniga om att avskrika sitt partis programtradition från Axel Danielssons tid till nu. Tvärtom vågar vi tro, att starka krafter inom detta parti fortfarande vill hålla marxismens fana högt. Vi är också förvissade om att dessa krafter inte blir svagare utan istället starkare allt efter som diskussionen kommer att fortskrida.

Kommunistiska Partiet har redan från diskussionens början ställt några nya betydelsefulla problem, som tidigare inte varit programmatiskt utformade för den svenska arbetarrörelsen, nämligen frågorna om arbetarklassens bundsförvanter, dess erövring av den politiska makten samt dess ställning till nationen och internationalismen. Dessa problem har ställts på en ny och

högre nivå än tidigare i den svenska idédebatten. Detta kanske framförallt gäller ställningen till internationalismen.

För närvarande är nästan hela den övriga världens arbetarrörelse upptagen av andra uppgifter än programdiskussion. Den är fullt engagerad i aktuella praktiska uppgifter. I en sådan situation har den svenska arbetarrörelsen förmånen att programmatiskt utstaka framtida uppgifter och mål. Det är inte minst en internationalistisk plikt, att den gör detta med all möjlig marxistisk klarblick och framsynthet. Genom egen aktiv medverkan måste arbetarna och deras organisationer vinnlägga sig om att marxistiska programsatser antages och kommer att utgöra vägledning för arbetarrörelsens politiska verksamhet i fortsättningen.

Lästips

[Vänsterpartiets princip- och handlingsprogram 1944 t.o.m. 2004.](#) Förteckning över vänsterpartiets och dess föregångares program.

[Arbetarrörelsens efterkrigsprogram. De 27 punkterna med motivering.](#) (1944) Det stöddes av hela arbetarrörelsen, inklusive SKP.

Sven Linderot och Hilding Hagberg: [Samling kring efterkrigsprogrammet](#) (1946)

[Om Efterkrigsprogrammet: Skördetiden som försvann.](#) Ur tidskriften *Kommunist*.

Yvonne Hirdman: [Sveriges Kommunistiska Parti och 2:a världskriget 1941-45](#) (där sista kapitlet, ”Mot ett marxistiskt enhetsparti”, behandlar programdebatten).

Werner Schmidts bok *Antikommunism och kommunism under det korta nittionhundratalet* (2002) innehåller en utförlig redogörelse för programdebatten inför 1944 års partkongress (i kapitlet ”Kommunistpartiets korta vår”) – detta planerar vi att publicera senare.

Av Knut Bäckström finns på marxistarkivet även hans stora arbete om tidig svensk arbetarrörelse:

[Arbetarrörelsen i Sverige \(del 1\)](#), behandlar perioden fram till 1900, och [Arbetarrörelsen i Sverige \(del 2\)](#), perioden 1900-1918.